

Zöldréti Attila³¹

**A VIDÉKFEJLESZTÉS HOZZÁJÁRULÁSA A DEMOGRÁFIAI
FORDULAT ELÉRÉSÉHEZ
THE CONTRIBUTION OF RURAL DEVELOPMENT TO THE
DEMOGRAPHIC CHANGE**

DOI: 10.25116/kozelitesek 2022.1.5

Absztrakt

Magyarország népessége az elmúlt évtizedekben folyamatosan csökkent. A kedvezőtlen demográfiai folyamat, a lakosság szám csökkenése és az elöregedés nem csak a társadalmi, hanem az azzal együtt járó gazdasági teher növekedését is eredményezte. Jelen tanulmány a népességi és foglalkoztatási adatok általános és az agrárgazdaságot érintő specifikus elemzéséből kiindulva vizsgálja a vidéki élet és az annak gerincét jelentő mezőgazdaság hosszú távú társadalmi-gazdasági potenciáljának alakulását. Elemzi a megújuló vidék, megújuló agrárium program ilyen irányú célkitűzéseit, különösen az öregedő gazdatársadalom generációs megújulásának lehetősége szempontjából. Vizsgálja a vidéki élet vállalásához és a hosszú távú boldoguláshoz tartozó feltételek között a megfelelő lakhatás és életminőség biztosítása mellett a helyben foglalkoztatás és vállalkozás lehetőségét, különös tekintettel azok elérhetőségére a fiatalok számára. Ezek eredményéből von le következtetéseket a fiatalok gyermekvállalási hajlandóságának várható alakulására.

Kulcsszavak: demográfiai folyamatok, vidékfejlesztés, agrárgazdaság

Abstract

Hungary's population has been steadily declining over the past decades. The unfavourable demographic trend, population decline and ageing have resulted not only in a social burden but also in an increased economic burden. The present study examines the long-term socio-economic potential of rural life and agriculture, which is its backbone, by looking at general population and employment data and specific analysis of the agricultural sector. It will analyse the objectives of the Renewing Rural Areas, Renewing Agriculture programme in this respect, in particular in terms of the potential for generational renewal of an ageing farming population. It will examine the possibility of local employment and entrepreneurship, with particular reference to their accessibility to young people, as part of the conditions for taking up rural life and for long-term prosperity, while ensuring adequate housing and quality of life. It shall draw conclusions on the likely trends in young people's propensity to have children.

Keywords: demographic trends, rural development, agricultural economy

---

³¹ a közgazdaságtudomány kandidátusa, elnök – MKT Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Szakosztály

Bevezetés

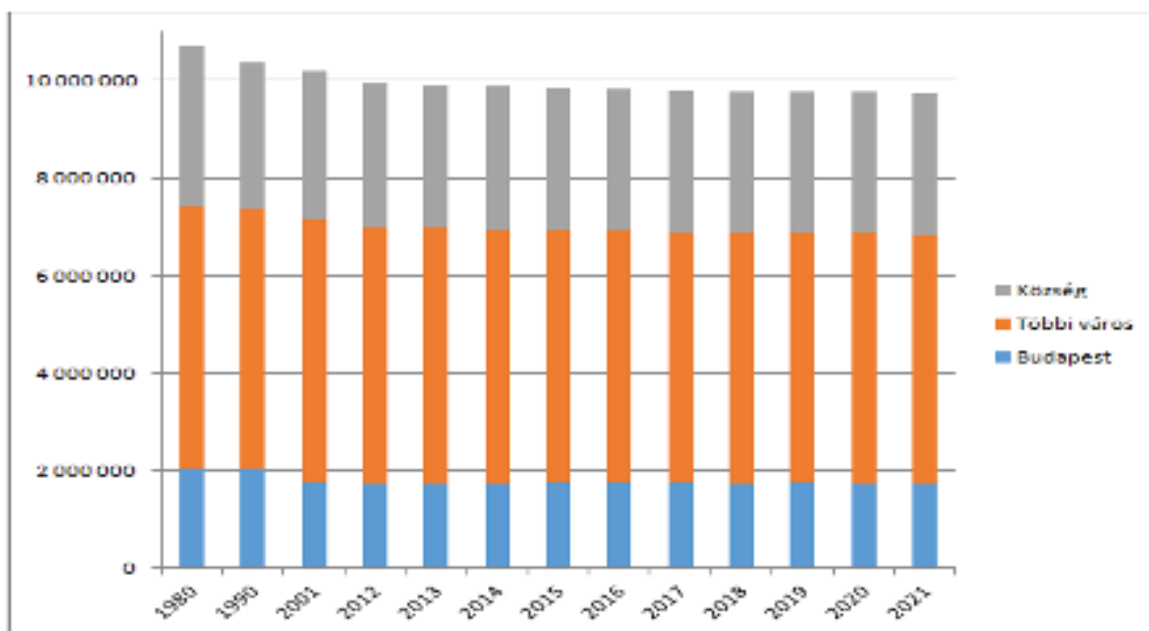
Az elmúlt 40 évben Magyarországon tapasztalt népességfogyás és a társadalom előregedésének folyamata nem magyar jelenség, hanem általánosan érvényesült az Európai Unióban. Néhány ország, köztük hazánk és Lengyelország, de az Európai Unióhoz nem tartozó Norvégia is a családtámogatási rendszer megújításával, a fiatalok előnybe hozásával kívánja elérni a kedvezőtlen tendenciák megállítását és a demográfiai egyensúly helyreállítását. Ebben nem csak a városlakó, hanem a vidéken élő, mezőgazdasághoz kapcsolódó fiatalokra is számít. Jelen tanulmány a statisztikai elemzés módszerének alkalmazásával arra mutat rá, hogy mely tények bizonyították a hazánkban elindított új családtámogatási modell szükségességét. A megújuló vidék, megújuló agrárium program pedig milyen pontokon kapcsolódik ehhez, és milyen eszközökkel járul hozzá a demográfiai változásokhoz, aminek eredményeként a vidék lakhatási és foglalkoztatási potenciálja a fiatalok számára biztosítja a hosszú távú családi megélhetés lehetőségét.

A hazai népesség és foglalkoztatási tendenciák változásai

Magyarországon az elmúlt 40 év során az összlakosság szám 10 709 463 főről 9 730 772 főre csökkent. Ez mindhárom közigazgatási településtípus, tehát a főváros, a további városok és a községek közigazgatási egységei esetében is bekövetkezett. A fővárosban 2021-ben 335 390 fővel, a többi városban 271 915 fővel, a községekben pedig 371 386 fővel laktak kevesebben, mint 1980-ban. Ezzel párhuzamosan a lakosság átlagéletkora az 1990-es 37,3 évről 2021-re 42,3 évre emelkedett. A népességszám változását és a társadalom öregedési folyamatát KSH korfán lehet nyomon követni (KSH, 2021/a).

A bevezetőben ismertetett lakosságfogyás kumulált folyamatát mutatja be az 1. sz. ábra. Ezen nyomon követhető, hogy mindhárom településtípus esetében kilengésektől mentes és folyamatos a csökkenés trendje. Az ábra jól szemlélteti, hogy hazánkban a csökkenés mellett továbbra is jelentős számú lakosság él nagyközségekben, illetve községekben. A népességfogyás és az előregedés tényei szükségessé tették a hazai családbarát szemlélet és támogatási rendszer kidolgozását és elindítását.

1. ábra: Magyarország népességének alakulása településtípusonként 1980–2021

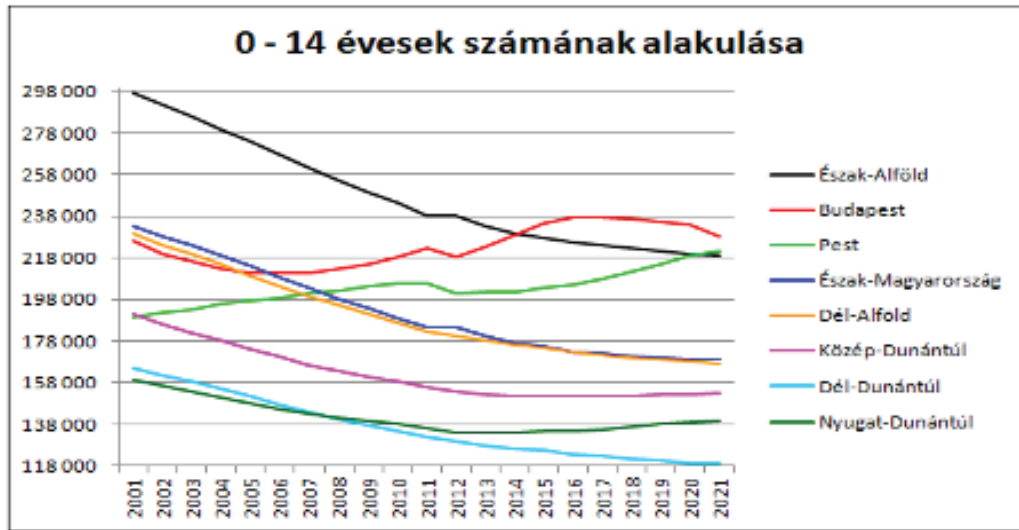

Forrás: KSH, 2022/a alapján saját szerkesztés

A népesség változása mellett a statisztika nyomon követi a belföldi és külföldi ideiglenes és végleges áttelepüléseket, vándorlásokat. A belső vándorlás is hozzájárult a települések lélekszámának változásához. A teljes belföldi vándorlás, amely 1990-ben 474 631 fő, 2020-ban pedig 566 504 fő volt, gyakorlatilag folyamatosan enyhén növekvő tendenciát mutat az elmúlt harminc évet tekintve (KSH, 2022/b).

Ha az erre az időszakra jellemző belföldi vándorlást nézzük, azt látjuk, hogy irányát és motivációját az alacsonyabb GDP-jű területekről a magasabb GDP-jű térségek felé, illetve a fővárosból az agglomerációba költözés szándéka határozza meg. A legnagyobb elvándorlás Békés, Szabolcs, Nógrád és Borsod megyékben történt, a legnagyobb növekedés pedig Pest megyét érintette, főként a budapestiek agglomerációba költözése eredményeként. Ez a tény a 0–14 éves korosztály létszámának alakulásában is nyomon követhető, hiszen a belföldi vándorlás főszereplője a családot vállaló fiatal generáció. Az agglomerációba költöző fiataloknak tudható be a budapesti 0–14 éves korosztály számának csökkenése és ezzel párhuzamosan Pest megyében a számuk emelkedése. Szintén ennek is köszönhető a növekedési fordulat Nyugat-Dunántúl esetében. A legfiatalabb korosztály régiónkénti létszámának alakulását szemlélteti a 2. ábra.

2. ábra: A 0–14 éves korosztály létszámának alakulása régióként

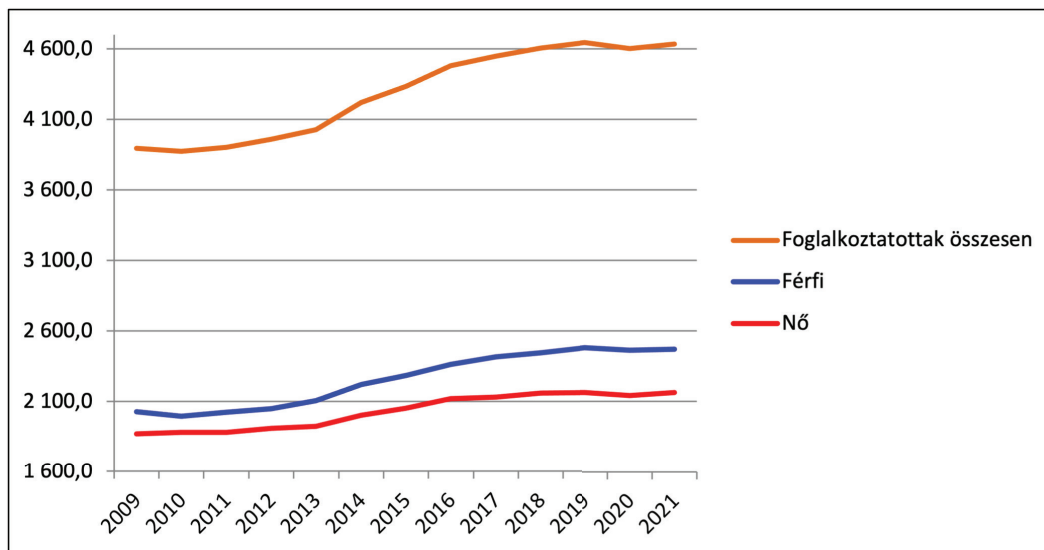
Forrás: KSH, 2022/c alapján saját szerkesztés

Pest megye lakossága nagyobb mértékben nőtt, mint amennyivel Budapesté csökkent, amit az egyéb megyékből is érkezők letelepedése eredményezett. Pest megyén kívül még egy terület van, ahol évek óta nő a népesség, ez a Nyugat-Dunántúl, azon belül Győr-Moson-Sopron megye, vagyis az ország északnyugati sarka. A terület szomszédos Ausztriával, ráadásul közel van Bécs és az ugyancsak gyorsan fejlődő Pozsony. A területen igen sok beruházás történt, sok, jól fizető munkahely létesült, a szabad ausztriai munkavállalás kezdete óta pedig sokan a megyében telepedtek le, hogy átjárjanak dolgozni. Ha a belföldi vándorlás folyamatát települési bontásban vizsgáljuk (KSH, 2022/b), az látható, hogy összességében a főváros és a városok lakóinak létszáma csökken, de községek létszámának gyarapodása figyelhető meg 2015-től. Ez mindenképpen kedvező visszajelzésnek tekinthető a vidéki élet felértékelődése szempontjából.

Ha a 2008-as válságot követő periódus foglalkoztatási helyzetének alakulását nézzük, az utóbbi évek statisztikája kedvezően alakul hazánkban. A 3. sz. ábra szemlélteti a foglalkoztatottak számának és azon belül nemek szerinti arányának változását. Az összes foglalkoztatott száma a 2009-es 3 894.5 ezer főről 2021-re 4 634.6 ezer főre emelkedett. Ezen belül a férfiak esetében 2 471.8 ezer fő, a nők esetében pedig 2 162,8 ezer fő dolgozott 2021-ben. Ezek a számok mind a férfiak, mind pedig a nők foglalkoztatását tekintve növekvő tendenciát mutatnak. A foglalkoztatottság növekedésének is köszönhetően a 2022. február 28-i adatok szerint az elmúlt tíz év legalacsonyabb februári értékét mutatta a regisztrált állás keresők száma a területért felelős Innovációs és Technológiai Minisztérium (ITM) tájékoztatása szerint. A regisztrált állás keresők 252 ezer fős szintje érdemi javulást jelent az előző év azonos időszakához képest, és kedvezőbb a koronavírus hazai megjelenése előtti utolsó hónap adatánál is, valamint jóval kedvezőbb a 2010 elején regisztrált 600 ezer fős állás keresőhöz képest. Mindezek eredményeként a regisztrált állás keresők tavaly

decemberi létszáma a második legalacsonyabb havi adat volt az elmúlt harminc évben. A 2022. januárinál kevesebb álláskeresőt pedig még sosem tartottak nyilván hazánkban.

3. ábra: A foglalkoztatottság és annak nemek szerinti aránya Magyarországon 2009–2021

Forrás: KSH, 2022/d alapján saját szerkesztés

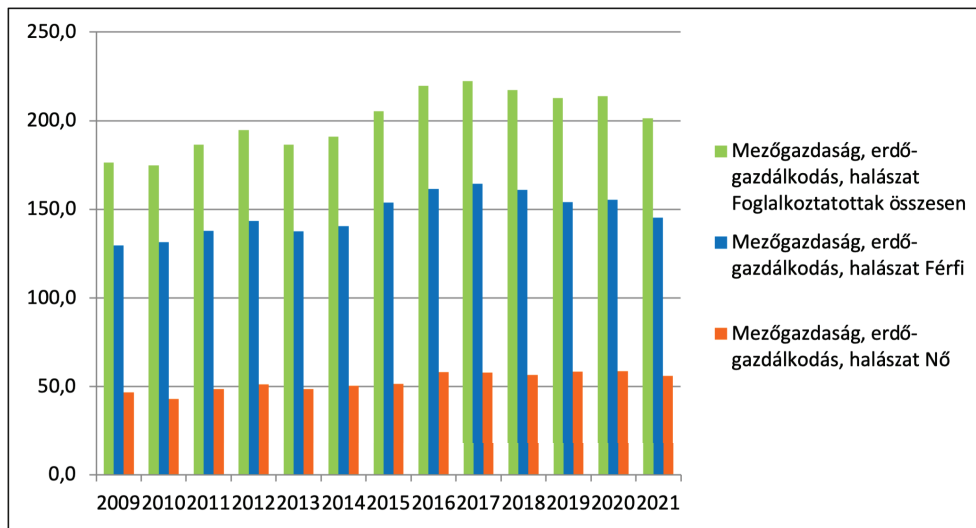
Az időjárás enyhülésével beindulhatnak a hideg évszakban kieső mezőgazdasági és építőipari munkák, így a szezonális ingadozást követő hónapok további bővülést hozhatnak a foglalkoztatásban. Az ITM tájékoztatása szerint már közel 4,7 millióan dolgoznak Magyarországon, és ez a legmagasabb érték a rendszer-váltás óta. Mindezek pozitívan hatnak a munkanélküliségi rátára is, amely 2010 óta a harmadára csökkent Magyarországon.

A foglalkoztatás alakulása a hazai agráriumban

Az Agrárcenzus 2020-as adatai szerint az agrárgazdaságok száma 2020. június 1-jén 241 ezer volt, ami 2010-hez képest 31%-os csökkenést jelent. A mezőgazdasági területet használók száma kevésbé csökkent, mint az állattartóké. Az elmúlt 10 évben a gabonafélék aránya a vetésszerkezetben kisebb, az ipari növényeké, a takarmánynövényeké és a zöldségféléké nagyobb lett. Az állatállomány mérete nem változott, ám a háztáji állattartás visszaszorulása miatt jelentősen koncentráltódott (KSH, 2022/e).

A foglalkoztatottak nemzetgazdasági ágak szerinti besorolását tekintve a mezőgazdaságban, erdőgazdálkodás és halászatban dolgozók száma a 2009. évi 175,3 ezer főről 2017-re 222,4 ezer főre emelkedett, majd enyhe visszaeséssel 2021-ben 201,4 ezer főre csökkent. A nemek arányát tekintve itt jól érzékelhető a férfiak többségi dominanciája, de emellett megfigyelhető a nők számának enyhe emelkedése is. Az ágazatban a foglalkoztatottak számának és a nemek arányának éves alakulási folyamatát a 4. számú ábra szemlélteti.

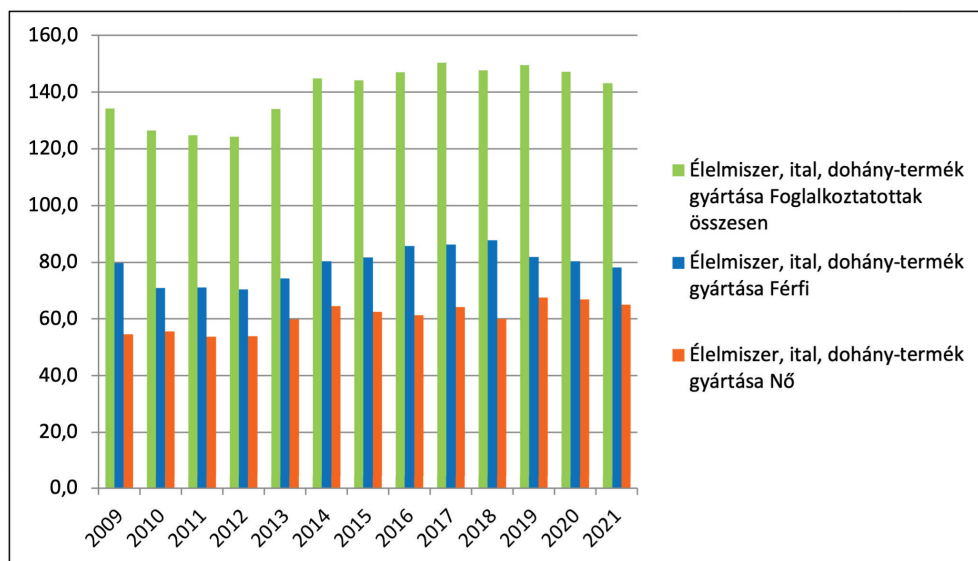
4. ábra: A mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat ágazatban foglalkoztatottak száma és nemek szerinti megoszlása 2009–2021

Forrás: KSH, 2022/d alapján saját szerkesztés

Hasonló folyamat játszódott le az élelmiszert, az italt és a dohánytermékeket gyártó nemzetgazdasági ágazatban is. Itt a 2009-es 134,2 ezer főről 2017-re 150,4 ezer főre emelkedett a foglalkoztatottak száma, ez 2021-re enyhén csökkent, 143,1 ezer főre. Ebben az ágazatban a nemek szerinti megoszlás sokkal kiegyensúlyozottabb, sőt a nők aránya itt jobban növekszik a férfiak arányának csökkenése mellett. Az ágazatban a foglalkoztatottak számának és a nemek arányának éves alakulási folyamatát az 5. számú ábra szemlélteti.

5. ábra: Az élelmiszer, ital, dohánytermék gyártásában foglalkoztatottak száma és nemek szerinti megoszlása 2009–2021

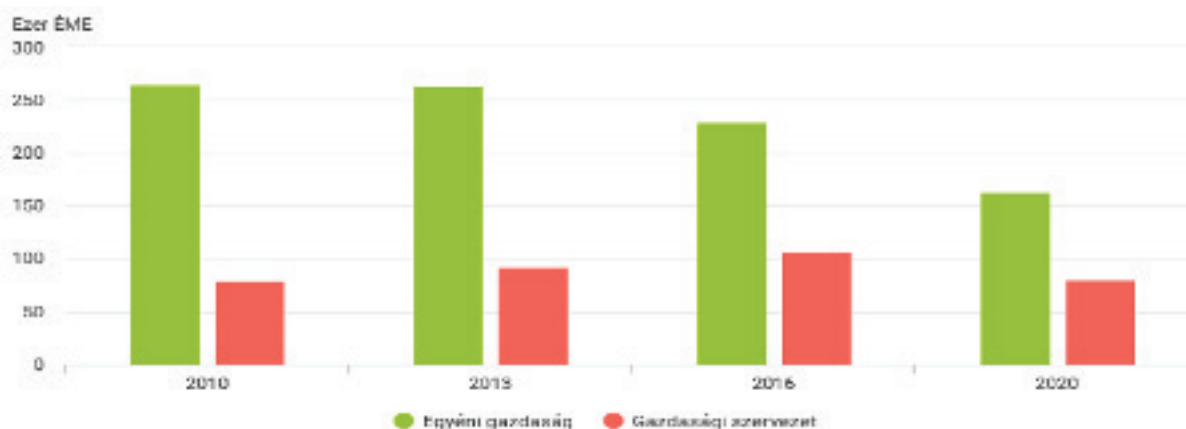

Forrás: KSH, 2022/d alapján saját szerkesztés

A munkaerő-ráfordítás alakulása az agráriumban

A mezőgazdasági technológiák fejlődésének eredményeként az ágazatban az élőmunka-ráfordítás mennyisége szerkezetében átalakult és összességében csökkent. Az Agrárcenzus 2020 eredményei alapján 2020-ban az összes mezőgazdasági munkára fordított munkaerő éves szinten mintegy 244 ezer munkaerőegység (ÉME) volt, amely az elmúlt 10 évben folyamatosan csökkent. Ez az érték 2010-hez képest (350 ezer munkaerőegység) képest közel 30%-os csökkenést jelent. Az egyéni gazdaságok esetében ez a csökkenés 2013 óta folyamatos. A gazdasági szervezeteknél a növekvő tendenciát 2016 után csökkenés követte és 2020-ra ez az érték a 2010-es szintre mérséklődött. Az egyéni gazdaságoknak a gazdasági szervezetekénél nagyobb arányú munkaerő-csökkenése következtében az előbbieket mezőgazdasági munkavégzésből való részesedése a 2010-es 77%-ról 2020-ra 67%-ra mérséklődött. Az éves munkaerőegység gazdaságtípusonkénti felhasználásának alakulását a 6. számú ábra szemlélteti. Az összes mezőgazdasági munkából a legnagyobb részt továbbra is az egyéni gazdaságokban jelentkező családi munkaerő jelenti, azonban mind részesedése, mind mennyisége csökkent.

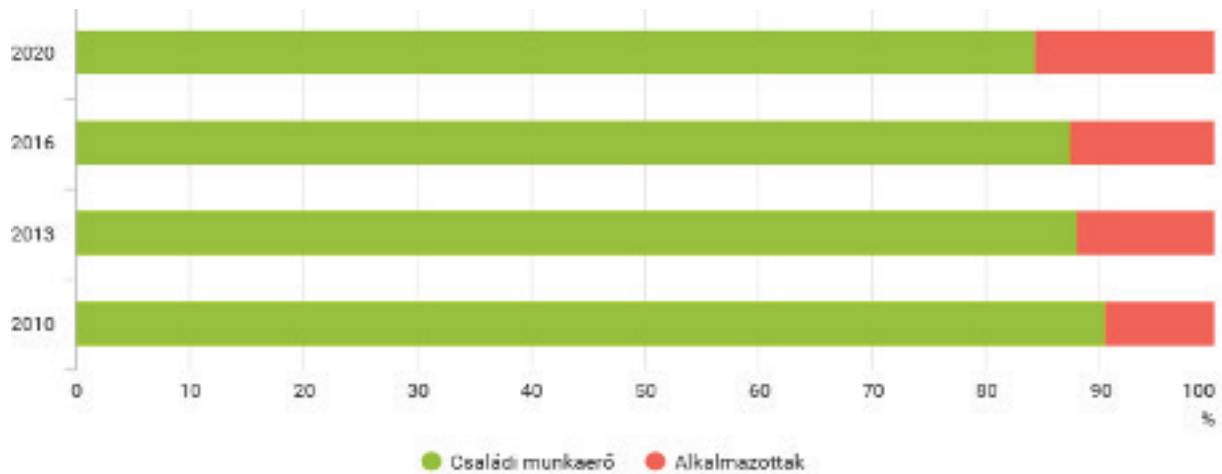
6. ábra: Éves munkaerőegység-ráfordítás gazdaságtípusonként az agráriumban 2010–2020

Forrás: KSH, 2022/e

Az egyéni gazdaságokban az összes munkaidő 84%-a családi munkavégzés, és 16%-a kötődik az alkalmazottként foglalkoztatott személyekhez. A családi munkaerő aránya 2010-ben még több mint 90% volt, azaz az alkalmazottak munkavégzésének szerepe folyamatosan nő. Mindez azt mutatja, hogy a prosperáló mezőgazdaságban biztosítani lehet az alkalmazotti foglalkoztatás tendenciájának erősítését még az egyéni gazdaságokban is, tehát a családtagokon túl további alkalmazottak bevonása is lehetséges. Az alkalmazottak részesedésének növekedési folyamatát mutatja a 7. ábra. Az Agrárcenzus 2020 felmérése egyértelműen rámutatott arra is, hogy az agrárgazdaságok teljesítményének növekedésével (standard termelési érték kategóriák) arányban dinamikusan nő az alkalmazott foglalkoztatási típushoz tartozók száma. Mindezek azt mutatják, hogy az ágazat perspektívájának javulásával tovább növelhető a mezőgazdaságban a foglalkoztatottak száma.

7. ábra: Az egyéni gazdaságokban a munkaerőegység-ráfordítás megoszlása foglalkoztatási típusonként 2010–2020

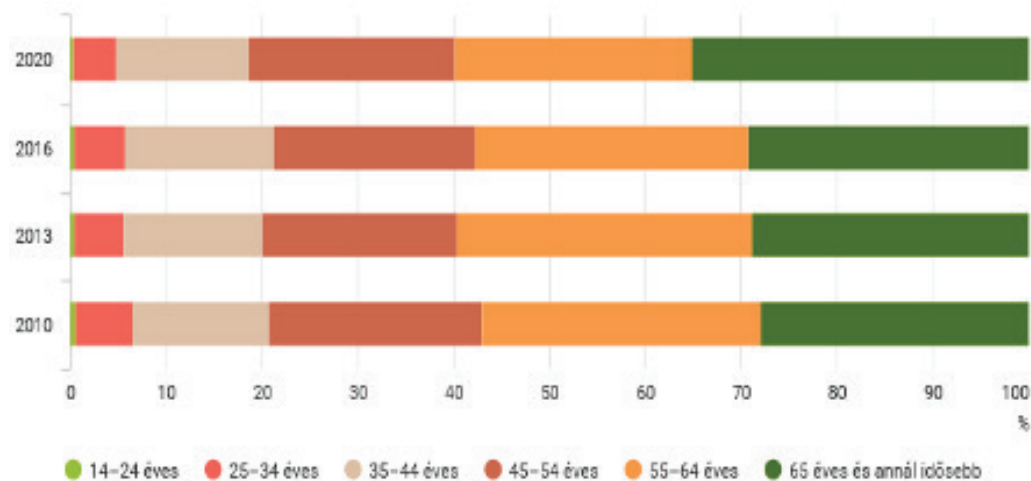

Forrás: KSH, 2022/e

Az átlagéletkor változása az agrárgazdaságok irányítói esetében

2020-ban a tíz évvel korábbinál magasabb volt az agrárgazdaságok irányítóinak átlagéletkora. Az összes irányító átlagéletkora 57,9, ezen belül a férfiaké 57,1, a nőké 59,6 év volt. A tíz évvel ezelőtti (2010), már akkor sem ideális állapothoz képest, amelyben a gazdaságok 28%-át irányította 65 éves és annál idősebb személy, 2020-ban a 65 év felettek aránya már a 35%-ot érte el. Az irányítók átlagéletkora mind a gazdasági szervezetek, mind pedig az egyéni gazdaságok esetében növekedett. Tehát az elmúlt tíz évben folytatódott az agrárgazdaságok irányítóinak előregedési folyamata, amit a 8. számú ábra mutat be. Jó eredmény és a képzési igényt mutatja, hogy az öregedés tendenciája mellett a gazdaságok irányítóinak körében jelentősen esett azoknak a száma és aránya, akik mezőgazdasági képzettség nélkül, csak a tapasztalataikra támaszkodva vezetik a gazdaságot. Arányuk a 2010-ben felmért 80%-ról 61%-ra csökkent. Ugyanakkor további kihívást jelent, hogy közel 150 ezer gazdaságot változatlanul valódi mezőgazdasági képzettség nélkül irányítanak. A mezőgazdasági végzettséggel rendelkező irányítóknak nemcsak aránya, hanem abszolút száma is nőtt az elmúlt 10 év során. Érdekes és nehezen érthető részlet, hogy a kedvező tendencián belül a gazdasági szervezetek körében a korábban tapasztalt folyamatos csökkenés után az elmúlt négy év során nőtt a képzettség nélküli irányítók aránya és száma.

8. ábra: Agrárgazdaságok irányítóinak életkor szerinti megoszlása 2010–2020

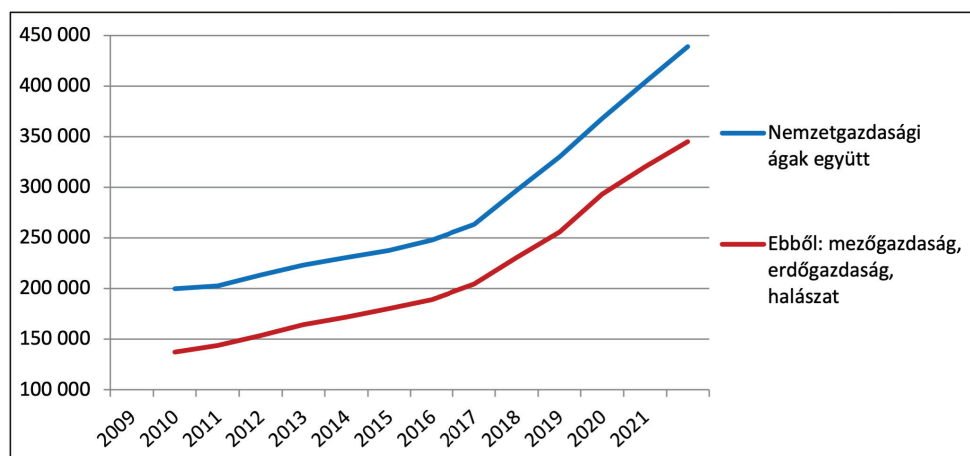

Forrás: KSH, 2022/e

A havi bruttó átlagkereset alakulása az agráriumban

Ha a KSH statisztikájában (KSH, 2022/f) a teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi átlagkeresetét vizsgáljuk a nemzetgazdasági ágak szerinti bontásban, és azon belül az ágak együttes átlagát vetjük össze a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás és halászat ágazattal, azt kell tapasztalnunk, hogy az agrárium az elmúlt évek kedvező tendenciája ellenére továbbra is az együttes átlag alatt van. Az ágazatban jelentős havi bruttó átlagkereset-emelkedést tükröz a KSH-adatsor, de azt kell látni, hogy a többi ágazatban is bekövetkezett bérfelvezetések eredményeként az agrárium relatív helyzete a nemzetgazdasági ágak tekintetében nem változott. A havi bruttó átlagkeresetek együttes változását és azon belül az agrárágazatra vonatkozó értékek tendenciáját a 9. számú ábra szemlélteti.

9. ábra: A havi bruttó átlagkereset változása nemzetgazdasági ágak együtt és az agrárágazat tekintetében 2009–2021.

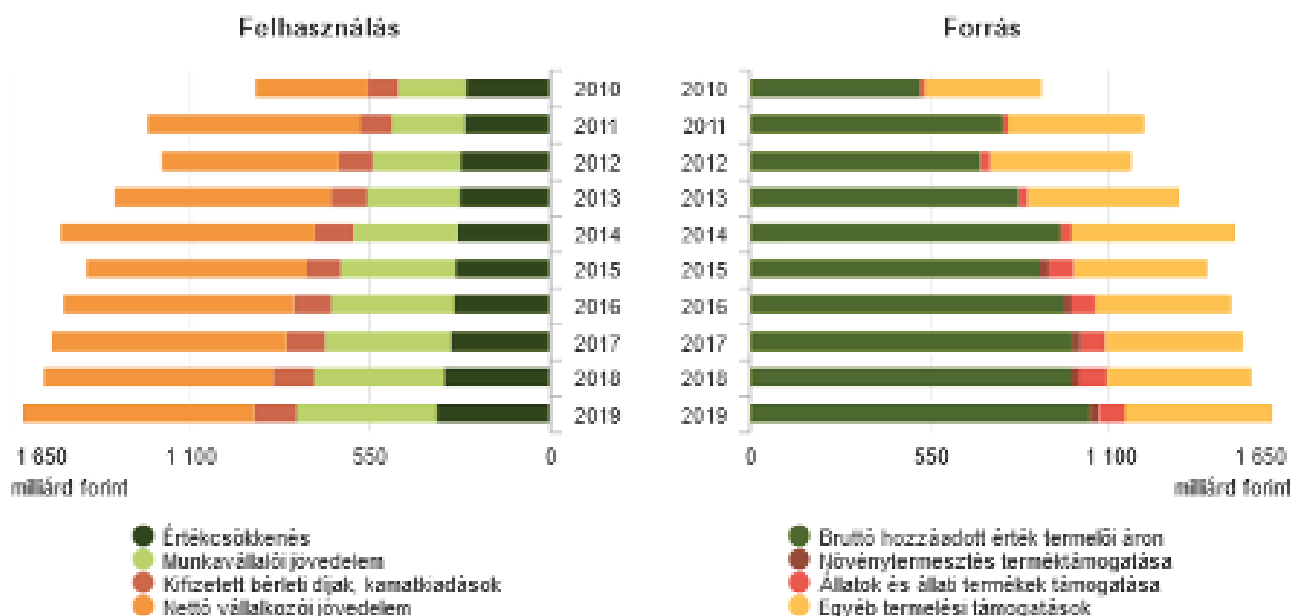

Forrás: KSH, 2022/f alapján saját szerkesztés

Agrárgazdaságok jövedelmének alakulása

A KSH kiadványa, „A hazai mezőgazdaság teljesítménye 2019-ben” a gazdaságok jövedelemforrásainak és -felhasználásának elemzését, az elmúlt 20 évre vonatkozó áttekinthető összefoglaló ábrát is tartalmaz, amely jelen tanulmány 10. sz. ábrája (KSH, 2020). Az elemzés levezeti, hogy a termékek előállítására és a szolgáltatások nyújtására fordított folyó termelőfelhasználás 5,3%-kal több volt, mint az előző évben. A kibocsátás és a folyó termelőfelhasználás különbözeteként számított bruttó hozzáadott érték folyó áron 5,5%-kal meghaladta az előző évet 2019-ben. A mezőgazdasági számlarendszer előírásainak megfelelően kimutatott jövedelem eredményszemléletű, vagyis az adott elszámolási időszakhoz köthető, függetlenül attól, hogy a bevételek egy része csak egy későbbi időpontban realizálódik pénzügyileg. Ugyanakkor azt a jövedelmet is tartalmazza, amihez a saját termelésű mezőgazdasági termékek (illetve házilagos feldolgozásukkal előállított élelmiszerek) fogyasztása juttatja a háztartást. A jövedelmek forrásaként a 10. számú ábra bemutatja a bruttó hozzáadott értéket és a jövedelmet növelő egyéb tételeket. A növekvő arányú, termékhez nem köthető egyéb, például földalapú, illetve vidékfejlesztési támogatások – amelyek a termelési tényezők jövedelmét gyarapítják – fokozatosan emelkedtek.

10. ábra: Agrárgazdaságok jövedelemforrásai és -felhasználása 2010–2019

Forrás: KSH, 2020

Uniós csatlakozásunkkal a mezőgazdasági vállalkozók jövedelmén belül megnőtt a támogatások aránya. Az elsősorban az időjárástól függő kibocsátás ingadozása a jövedelem alakulását is számottevően befolyásolja. A jó hozamú években a támogatások szerepe a jövedelem összetételében csökken, de 2019-ben ez az arány 79% volt.

A 2021. évi teljesítmény értékelésére irányuló KSH-kiadvány szintén tartalmazza az elemzést, de nem tartalmaz a 10. számú ábrához hasonló szemléltetést (KSH, 2022/g). 2021-ben a folyó termelőfelhasználás volumene nem változott, az árindexe növekedett, értéke összességében 15%-kal haladta meg az előző évit. A nagyobb ráfordítással előállított kevesebb agrártermék a mezőgazdaság termelékenységének visszaeséséhez vezetett, ami mérsékelte a hozzáadott érték növekedését. A mezőgazdaság kibocsátása 2021-ben elérte a 3378 milliárd forintot. A növénytermesztés 61%-kal, az állattenyésztés 32%-kal járult hozzá a teljesítményhez, előbbi kibocsátási értéke 19%-kal, utóbbi 8,5%-kal nőtt 2020-hoz képest. A bruttó hozzáadott érték volumene 5,3%-kal csökkent, azonban ez folyó áron 14%-kal nagyobb volt az előző évinél. Hazánk 2021-ben 2,1%-kal részesedett az Európai Unió teljes mezőgazdasági kibocsátásából.

A termelési tényezők jövedelme 10, a vállalkozói jövedelem 17%-kal magasabb volt az előző évinél. A mezőgazdasági munkaerő-felhasználás 3,5%-kal csökkent. A termelési tényezők munkaerőegységre jutó reáljövedelme („A” mutató) 9,4%-kal emelkedett. A COVID-járvány hullámainak a humán erőforrásra gyakorolt primer hatását követő szekunder hatások is szerepet játszottak a mezőgazdasági termelés input anyagainak jelentős drágulásához, ami az agrártermékek áremelkedésére is hatott. A 2021. évi volumen- és árváltozásokat a 11. számú ábra szemlélteti.

11. ábra: A mezőgazdaság volumen- és árváltozása az előző évihez képest, 2021

Forrás: KSH, 2022/g

A távmunka új lehetőséget biztosít a tartós vidéki munkavállalás terén

Jelen tanulmány nem foglalkozik a Magyar Falu Program elemzésével, de a szerző hangsúlyozni kívánja, hogy a lakható és élhető vidék megteremtése kívánatos cél, ezért a Program sikeres végrehajtása kulcsfontosságú eleme a vidékfejlesztésnek. Jelen tanulmány a vidéki tartós boldogulás további feltételére, a helyben foglalkoztatás támogatására helyezi az elemzés fókuszát, és a mezőgazdaságban rejlő potenciálokra kívánja a figyelmet felhívni. Bár a vidéki élet gerince a mezőgazdaság, a foglalkoztatás tekintetében is

vannak azon túleső lehetőségek. Ezek sorából kiemelkedik a távmunka és azon belül a digitalizáció eredményeinek is köszönhető home office munkavégzés. Mint arra a KSH kiadványa – „A COVID alatt felértékelődött a távmunka szerepe és lehetősége” (KSH, 2021/b) – rámutat, a COVID a munkáltatók nagyobb rugalmasságát és nyitottságát kényszerítette ki, így 2020-tól megugrott a távmunkában dolgozók száma. A 12. ábra szemlélteti a távmunkában dolgozók számának változását.

12. ábra: Távmunkában, vagy home office keretében dolgozók arányának havi alakulása

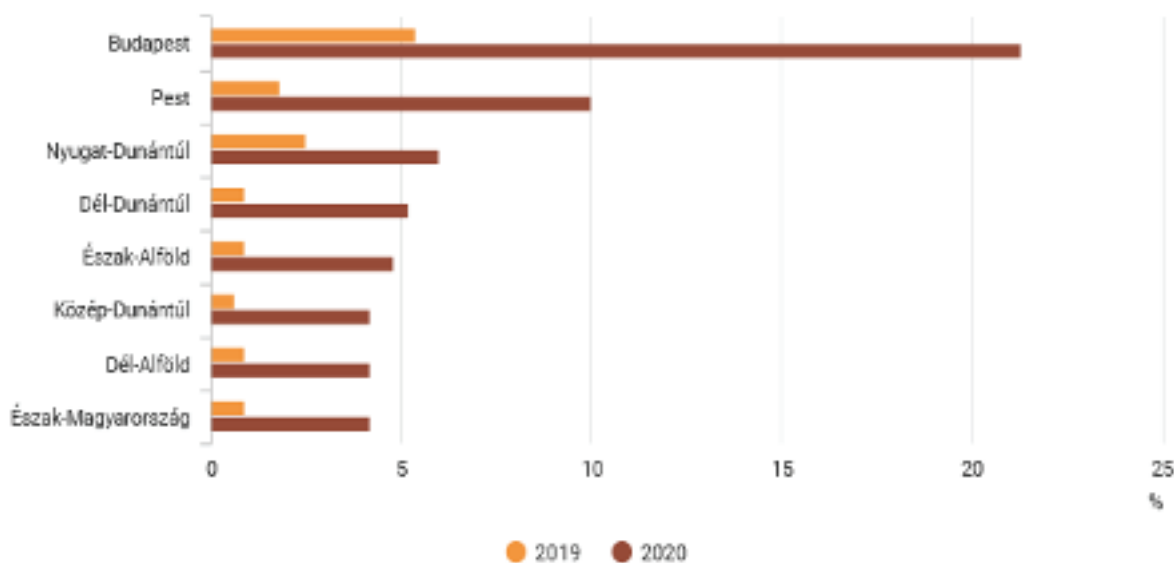
Forrás: KSH, 2021/b

Az otthonról dolgozók jelentős részét azok tették ki, akik internetkapcsolaton alapuló távmunka vagy home office keretében végezték munkájukat. Számuk a járvány megjelenését követően ugrásszerűen megnőtt. A 2020. februárig csak 100 ezer körüli létszám már márciusban több mint háromszorosára duzzadt, majd májusban érte el a csúcát, amikor közel 760 ezer főt, a foglalkoztatottak 17%-át jelentette ez a szám. A III. negyedévben a korlátozások feloldása után is háromszorosa volt a távmunkában levők száma az előző évnek. Októbertől, a járvány második hullámától ismét emelkedett az otthoni munkavégzés száma. **Össességében, miközben a járvány hullámaihoz igazodva a távmunkában vagy home office keretében dolgozók aránya folyamatosan változott, 2020 egészére nézve 8,6%-ot tett ki, ami háromszorosa volt a megelőző tíz év 2,9%-os átlagának.** 2021 elején, a második hullám idején, de már a harmadik hullám fenyegetésében tovább bővült az otthoni munkavégzés. A távmunka, illetve a home office februárban 482 ezer főt, a foglalkoztatottak 11%-át érintette, csaknem ötször annyit, mint egy évvel korábban.

A távmunkában vagy home office-ban dolgozók döntő többsége (77%) felsőfokú végzettséggel rendelkezett, az érettségizettek aránya 21%. A digitális oktatásra való áttérés miatt az otthoni munkavégzés nagyobb arányban érinti azokat, akik 15 éven aluli gyermeket nevelnek.

A feladat jellegéből adódóan elsősorban a szellemi foglalkozásúak munkája végezhető távmunka vagy home office keretében, körükben 2019 és 2020 között az arány 4,2%-ról 18%-ra nőtt. Bár a távmunkában Budapest és Pest megye járt élen, a többi régió is élt a lehetőséggel, mint ezt a 13. számú ábra szemlélteti.

13. ábra: Távmunkában, vagy home office keretében dolgozók arányának regionális alakulása

Forrás: KSH, 2021/b

A távmunka lehetősége nem a mezőgazdaságban dolgozók számára, hanem az agglomerációban és vidéken, akár községekben vagy falvakban nyújt foglalkoztatási lehetőséget. Ez a lehetőség különösen azért tűnik potenciálisnak, mert a munkáltatók időközben felismerték a home office alkalmazás költséghatékonyságában és rugalmasságában rejlő lehetőségeket, így ez a COVID-tól **függetlenül továbbra is szárnyalni fog a jövőben, új utakat és lehetőségeket nyitva a fiatalok vidéken éléséhez. Ez az irány a fiatalok vidéki élet iránti érdeklődése mellett erősíti az „okos falu”, a rugalmas kiegészítő, helyi foglalkoztatások innovatív fejlesztési igényét.**

A megújuló vidék, megújuló agrárium célkitűzései

Az előzőekben bemutatott hazai mezőgazdaság évek óta teljesíti stratégiai alapfeladatát, az ország biztonságos ellátását egészséges élelmiszerekkel, de a megtett lépések ellenére az ágazatban nem játszódnak le a várt versenyképességi fordulat. Az EU-tagsággal járó nyitott hazai belpiac miatt a belföldi alapellátásban is meg kell harcolni a kívánatos részesedés eléréséért. Az EU27 belpiacán, valamint a harmadik országokba irányuló export tekintetében jelentős előrelépést kell elérni a magasan feldolgozott termékek piacra juttatásában. Mivel az EU27 tagállamok is szem előtt tartják saját vidékfejlesztési céljaikat és ők is segítik a lemaradt vidéki régiók felzárkóztatását, így hazánk az egy főre eső GDP alapján rangsorolt régiók listáján

a négy lemaradt régióknak helyezésén még nem tudott változtatni. A COVID-19 2020-as berobbanása és a geopolitikai feszültségek mára kézzelfoghatóan bizonyították az ágazat stratégiai jelentőségét. A vidék és az agrárágazat stratégiai fontosságának fel- és elismerése, s a mezőgazdaság versenyképességének szükségzerű javítása döntési helyzetet eredményezett.

A Kormány az 1003/2021.(I.11.) Kormányhatározatával a vidéki Magyarország megújításáról, a hazai mezőgazdaság és élelmiszeripar versenyképességének, valamint a gazdák támogatási szintjének a 2021–2027-es időszakban történő megőrzéséről és az ehhez szükséges források biztosításáról döntött. A Közös Agrárpolitika (KAP) 7 éves ciklusában a kormányzat által vállalt maximális 80 százalékos társfinanszírozásnak köszönhetően soha nem látott összeg áll rendelkezésre a vidék fejlesztésére. A KAP mindkét pillérét figyelembe véve ez az összeg az előző ciklusban hazánkban járó összeg háromszorosát jelenti, ami óriási mozgásteret ad a fejlesztések számára és valós kiugrási lehetőséget biztosít a magyar vidéknek és agráriumnak. Magyarország kormánya még 2021. szeptemberben indította el a megújuló vidék, megújuló agrárium programot, amely a magyar mezőgazdaság és élelmiszertermelés teljes modernizációját tartalmazza. A cél, hogy a külső gazdasági sokkhatásokkal és a természeti károkkal szemben ellenálló, versenyképes, magas hozzáadott értékkel termelő mezőgazdaságot és élelmiszeripart hozzunk létre. Emellett az erőforrás-felhasználás hatékonyságának növelése segítségével az agrárium fenntarthatóságának javítása és a klímacélok teljesítése is cél. A vidékfejlesztési program egyik legfőbb törekvése pedig, hogy a mezőgazdasági termelők, akik a vidéki gazdaság gerincét jelentik, biztos, stabil megélhetésként tekinthessenek a gazdálkodásukra.

A jövőkép fő elemei tehát a gazdasági fejlődés, a minőségi élelmiszer előállítás, a zöld jövő és a megújuló vidék ösztönzése. Az előkészített tervek szerint a források 70%-a fejlesztési célú felhasználást szolgál. Ennek eredményeként a jövőben a mezőgazdaság és az élelmiszeripar kibocsátásának másfélszeresére emelése, és emellett a feldolgozott termékek arányának növelése a cél a termelésben. Valamennyi alapélelmiszerből a teljes önellátást, és több húzóágazatban erős piaci pozíciót, akár piacvezetői pozíciót kell elérni a periódus alatt. A termőtalaj védelme, a vizeink megóvása, az ökológiai gazdálkodás arányának növelése és az erdőtelepítés elősegítése is része a megújulásnak. A gazdatársadalom generációs megújulása esetében új gazdák, köztük fiatal gazdák bevonása a cél annak érdekében, hogy legalább minden ötödik gazdálkodó 40 év alatti legyen. Mindez hívószó a fiatalok számára.

Az EU-ban a Közös Agrárpolitika reformjának több éves folyamata lépésről lépésre halad előre. Ennek keretében hazánk a társadalmi vitát követően 2021. december 31-ig benyújtotta a KAP Stratégiai Tervét. A következő lépést a Bizottsággal való egyeztetés jelenti, majd azt követi az Új KAP Tagállami Stratégiai Tervek bizottsági jóváhagyása. Az Új KAP 9 specifikus (3 gazdasági, 3 környezeti és 3 társadalmi), valamint egy horizontális (modernizáció) átfogó célkitűzést határoz meg. Fontos kiemelni, hogy valamennyi általános célkitűzés az agrárium és a vidék fejlesztését szolgálják, aminek eredményeként a javuló társadalmi-gazdasági potenciál vonzó, attraktív és természetközeli ágazattá teszi a mezőgazdaságot

fiatalok számára. A fiatalok térnyerését szolgálja a KAP (közös agrárpolitika) I. pillére, a „Fiatal Gazda Pályázat” és a KAP II. pillére, a „Generációs megújulás támogatását” célzó intézkedés is.

Következtetések

Magyarországon a családtámogatási program hatásának is köszönhetően növekszik a házasságok és csökken a válások száma. A születési ráta a 2011-es mélypontot jelentő 1,23-ról 2022-re 1,59-re emelkedett, ami azt jelenti, hogy kimozdultunk a demográfiai mélypontról, de a megkezdett úton tovább kell haladni a kívánatos 2,1-es ráta eléréséig. A javuló születési ráta önmagában még nem tudta a természetes többletet elérni, mert a szülőképes nők száma az előző negatív hullámok utóhatásaként alacsony tartományban van. A tanulmányban bemutatott elemzés mind a város, mind a vidék tekintetében a magas foglalkoztatottságot, ezáltal a megélhetési biztonságot mutatta. A vidék és benne a mezőgazdaság is növekvő foglalkoztatási potenciált jelent a vidéken élő és oda költözni szándékozó férfiak és nők, de különösen a fiatalok számára. A gazdatársadalom előregedése és a fiatalok támogatása teret nyit a megújulásnak és a bővülésnek, amire nagy szükség van, mert napjainkban nem a vidéken lakók foglalkoztatása jelenti a kihívást, hanem a ma már az agrár ágazatban is erősen tetten érhető munkaerőhiány okoz nehézséget. A fiatalok mezőgazdaság iránti érdeklődését sajnos továbbra is visszaveti az átlagtól elmaradó bruttó átlagkereset az ágazatban. A gazdák jövedelemtermelő potenciája adhat motivációt a fiatal gazdák önálló vállalkozásához, de mint láttuk, a természetes folyamat eredményeként nő az ágazatban az alkalmazottak száma.

A fiatalok ágazat iránti érdeklődését tekintve a vidéki életminőség és lakhatás mellett feltételként jelentkezik a megélhetést jelentő foglalkoztatás és kereset. A pozitív motivációnak és nem a vidéken lakás kényszerének kell hatni a szakmai orientációban, hiszen a modernizáció eredményeként a mezőgazdasági ágazatban dolgozóknak komoly szakismerettel kell rendelkezniük, ami már a serdülőkori pályaeorientációt igényli. A szaktudás elengedhetetlen feltétele a versenyképességnek, ezért azt az agrárágazatban is kiemelten kell anyagilag is megbecsülni. A maximálisra megemelt nemzeti kiegészítéssel rendelkezésre álló KAP-források bölcs felhasználása reális alapot nyújt a megújuló vidék, megújuló agrárium keretében megfogalmazott célok megvalósításához. Tehát a jó tervezés mellett most már a hatékony végrehajtáson múlik a modernizált agrárium és vidéki élet feltételeinek tartós kialakítása. Mint tudjuk, az anyagi biztonság nem kizárólagos feltétele a családalapításnak, de egy stabil fundamentumra épített pozitív vidéki jövőkép érzékelhetősége a vidéki fiatalok családtervezését is segíti, ami alapot nyújt a demográfiai egyensúly helyreállításához is.

Irodalom:

KSH (2020): A hazai mezőgazdaság teljesítménye 2019-ben

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mgszlak/2019/index.html>

KSH (2021/a): Magyarország népességének száma nemek és életkor szerint

<https://www.ksh.hu/interaktiv/korfak/orszag.html>

KSH (2021/b): Felértékelődött a távmunka a Covid19 árnyékában

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/koronavirus-tavmunka/index.html>

KSH (2022/a): Népesség településtípus szerint (1980–2021)

https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0037.html

KSH (2022/b). Belföldi vándorlás településtípus szerint (1980–2021)

https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0045.html

KSH (2022/c): A lakónépesség korcsoport, megye és régió szerint (2001–2021)

https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0035.html

KSH (2022/d): A foglalkoztatottak száma nemzetgazdasági ágak, ágazatok szerint, nemenként (2009–2021)

https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0009.html

KSH (2022/e): Agrárcenzus-eredmények – Mezőgazdasági munkaerő, generációváltás

https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/ac2020/mezogazdasagi_munkaero_generaciovaltasi/index.html

KSH (2022/f): A teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete nemzetgazdasági áganként

https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0054.html

KSH (2022/g): A mezőgazdaság teljesítménye, 2021

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mgszlak/2021/index.html>

Irodalom:

KSH (2020): A hazai mezőgazdaság teljesítménye 2019-ben

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mgszlak/2019/index.html>

KSH (2021/a): Magyarország népességének száma nemek és életkor szerint

<https://www.ksh.hu/interaktiv/korfak/ország.html>

KSH (2021/b): Felértékelődött a távmunka a Covid19 árnyékában

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/koronavirus-tavmunka/index.html>

KSH (2022/a): Népesség településtípus szerint (1980–2021)

https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0037.html

KSH (2022/b). Belföldi vándorlás településtípus szerint (1980–2021)

https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0045.html

KSH (2022/c): A lakónépesség korcsoport, megye és régió szerint (2001–2021)

https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0035.html

KSH (2022/d): A foglalkoztatottak száma nemzetgazdasági ágak, ágazatok szerint, nemenként (2009–2021)

https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0009.html

KSH (2022/e): Agrárcenzus-eredmények – Mezőgazdasági munkaerő, generációváltás

https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/ac2020/mezogazdasagi_munkaero_generaciovaltasi/index.html

KSH (2022/f): A teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete nemzetgazdasági áganként

https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0054.html

KSH (2022/g): A mezőgazdaság teljesítménye, 2021

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mgszlak/2021/index.html>